

Interreg
Euregio Maas-Rhein
Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

EUROPÄISCHE UNION

MOBI

Eindevaluatie

INTERREG V-A EMR PROJEKT « MOBI »

Betere participatiemogelijkheden voor mensen
met een dubbele diagnose in de Euregio Maas-Rijn

AGENTSCHAP
INNOVEREN &
ONDERNEMEN

Vlaanderen
is ondernemen

Ostbelgien

Ministerium für Wirtschaft, Innovation,
Digitalisierung und Energie
des Landes Nordrhein-Westfalen

Wallonie

Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben
der Deutschsprachigen
Gemeinschaft Belgiens

Wallonie
familles santé handicap
AVIQ

DERNBACHER GRUPPE
KATHARINA KASPER

HOGESCHOOL PXL

ZENTRUM
für FÖRDERPÄDAGOGIK

INTERREG V-A EMR PROJEKT « MOBI » – Eindevaluatie

MOBI

„Mobiele oriëntering, begeleiding en interventie voor mensen met een dubbele diagnose.“

Tussen juli 2017 en december 2020 heeft MOBI zich tot doel gesteld om door middel van grensoverschrijdende uitwisseling, innovatieve oplossingen te ontwikkelen om de kwaliteit van het leven te verbeteren en de participatie van mensen met een dubbele diagnose te vergroten.

ACHTERGROND

Dubbele diagnose: Definitie

Een eerste uitdaging in het project was het ontwikkelen van een definitie van de term dubbele diagnose die grensoverschrijdend kan worden toegepast. In Duitsland wordt de term dubbele diagnose klassiek opgevat als de co-morbiditeit van twee psychiatrische ziekten (bijv. het gezamenlijk optreden van een verslaving en een depressie). In België daarentegen wordt dezelfde term gebruikt om het voorkomen van psychische stoornissen bij personen met een verstandelijke beperking te beschrijven.

Om een gemeenschappelijke werkbasis te creëren, zijn de partners het daarom eens geworden over de volgende definitie:

De term dubbele diagnose wordt gebruikt wanneer 2 van de onderstaande criteria aanwezig zijn

- Verstandelijke beperking
- Cognitieve beperking
- Psychische problemen/stoornissen
- Fysieke / zintuiglijke beperking

EN

- Mensen die ernstige gedragskenmerken vertonen die zichzelf en/of hun omgeving verregaand beïnvloeden (bv: agressiviteit, zelfverwonding, geweld naar anderen, verslaving, ...)
- Mensen van wie de participatiekansen door bovengenoemde punten aanzienlijk worden verminderd (bijvoorbeeld in huisvesting, werkgelegenheid, leren, vrije tijd, deelname aan de samenleving)
- die het huidige hulpsysteem overbelasten en daarom geen passende ondersteuning krijgen

Huidig aanbod voor mensen met een dubbele diagnose

Mensen met zogenaamde dubbele of meervoudige diagnoses vallen vaak door „alle (hulp)netwerken“, omdat ze

behoefte hebben aan een individueel en specifiek aanbod van hulp, advies en ondersteuning. Bestaande ambulante en intramurale zorgdiensten zijn meestal ontworpen voor mensen met een handicap of voor psychiatrische patiënten - maar er is een gebrek aan diensten voor mensen met een dubbele diagnose. Daarom worden de getroffen vaak het slachtoffer van het zogenaamde draaideureffect. Ze worden geregeld heen en weer gerangeerd tussen hun systeem van herkomst en intramurale faciliteiten zonder dat ze ooit echt de juiste hulp krijgen die ze nodig hebben.

Deelnemende partners

De organisaties die betrokken waren bij het project zijn: De Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben (als hoofdpartner), de geg euregio GmbH (als dochter van Katharina Kasper ViaNobis GmbH), de Kinder- und Familienhilfen Michaelshoven gGmbH, het Agence pour une Vie de Qualité en Hogeschool PXL (elk als projectpartner) en het Zentrum für Förderpädagogik (als geassocieerde partner).

Projectfinanciering

MOBI had een totaal budget van 1.886.000 euro en werd voor 50% gefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) via het Interreg V-A Euro-Meuse-Rhine programma. Daarnaast ontvingen de partnerorganisaties verdere cofinanciering van uiteenlopende bedragen uit de respectievelijke partnerregio's, zoals de Duitstalige Gemeenschap van België, het Waalse Gewest,

het Ministerie van Economische Zaken, Innovatie, Digitalisering en Energie van de deelstaat Noordrijn-Westfalen en het Agentschap Innoveren & Ondernemen Vlaanderen.

PROJECTACTIVITEITEN EN -RESULTATEN

Oprichting van mobiele interventieteams

Eén van de prioriteiten van het project was het opzetten van mobiele interventieteams die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van mensen met een dubbele diagnose. Deze teams boden individuele en residentiële ondersteuning aan mensen met een dubbele diagnose en ondersteunden ook hun omgeving (zoals familieleden of werkgevers) en professionals door middel van gerichte coaching activiteiten. In totaal vonden tijdens het project meer dan 350 individuele begeleidings- (217) en coaching-sessies (134) plaats. Door de samenwerking van de partnerorganisaties konden ook meer dan 40 cliënten profiteren van grensoverschrijdende begeleiding en/of ondersteuning zonder extra administratieve hindernissen of lange wachttijden.

De mobiele teams kwamen ook op regelmatige tijdstippen bijeen voor gezamenlijke casusbegeleiding, om methoden uit te wisselen en om best practices te definiëren in de begeleiding van mensen met een dubbele diagnose. Deze uitwisselingen bleken bijzonder verrijkend te zijn, omdat ze de mogelijkheid boden om na te denken en te discussiëren over de respectievelijke werkmethoden.

INTERREG V-A EMR PROJEKT « MOBI » – Eindevaluatie

Ook al was de omvang van de mobiele teams afhankelijk van de structurele omstandigheden van de partnerorganisaties en het netwerk van lokale aanbiedingen, toch zijn er zeker positieve effecten waar te nemen:

- De laagdrempelige toegangsvoorwaarden maakten het mogelijk een grotere doelgroep te bereiken.
- Cliënten en hun familieleden konden beter geïnformeerd worden over het bestaande aanbod.
- De persoonsgerichte aanpak van de mobiele teams maakte meer zelfbeschikking in de begeleiding mogelijk.
- Maatregelen dicht bij huis leidden tot een vermindering of zelfs het uitsterven van uitdagend gedrag en
- Stationaire opnames konden dus vaak worden voorkomen

Opleidingsaanbod voor professionals

Professionals die in contact komen met mensen met een dubbele diagnose hebben specifieke en verregaande ken-

nis nodig om met uitdagend gedrag om te kunnen gaan. Ze moeten ook voortdurend hun kennis actualiseren en uitbreiden om op de hoogte te blijven van de laatste ontwikkelingen op het gebied van klinisch en sociaal onderzoek. Om deze reden heeft het MOBI-project in totaal 6 gespecialiseerde opleidingsdagen georganiseerd die gratis toegankelijk waren en betrekking hadden op onderwerpen zoals bv. uitdagend gedrag, verslaving en behandeling van drugsproblemen in geval van dubbele diagnose. In totaal hebben meer dan 300 deelnemers deelgenomen aan de trainingsevenementen van het project. De grote vraag bevestigde dus opnieuw de grote behoefte aan opleiding op dit gebied.

Daarnaast is tijdens het project een uitgebreid e-learning programma „door professionals- voor professionals“ ontwikkeld. Het programma is dus gebaseerd op concrete opleidingsbehoeften van professionals die werken met mensen met een dubbele/meervoudige diagnose. In totaal krijgen de deelnemers in 5 modules een inleiding op het thema dubbele diagnose, diepgaand inzicht en een tool in persoons of clientgericht werken, en een overzicht van bruikbare assessment- en interventiemethoden. Daarnaast bevat het e-learning programma gedetailleerde casestudies en goede praktijkvoorbeelden van MOBI-begeleidingsessies van a tot z. In totaal werden meer dan 400 pagina's tekstmateriaal en meer dan 20 videoclips geproduceerd. Het e-learning programma is ontwikkeld met speciale aandacht voor duurzaamheid en zal dus ook na afloop van het project als gratis informatiebron voor professionals beschikbaar zijn: www.elearningMOBI.eu.

De verschillende bijscholingsactiviteiten vormden een eerste stap op weg naar de eenmaking van de professionele normen in de begeleiding van mensen met een

dubbele diagnose in de EMR. De toepassing van dergelijke normen is echter alleen mogelijk binnen het kader van de structurele en sociaal-politieke mogelijkheden van de respectieve partnerorganisaties en -regio's. Zo zijn er aanzienlijke verschillen tussen de Belgische en Duitse sociale zekerheidsstelsels, die op veel gebieden fundamenteel verschillende werkmethoden vereisen.

Ontwikkeling van een adequaat ondersteuningsaanbod.

In samenwerking met familieleden en bestaande diensten op het gebied van handicap en psychiatrie heeft het MOBI-project openstaande behoeften op het gebied van dubbele diagnose geïdentificeerd en innovatieve concepten ontwikkeld om hierop in te spelen. De MOBI-partners hebben ook meer dan 5 bestaande projecten en instellingen in de EMR-regio bezocht om een direct inzicht te krijgen in de best practices en de resterende uitdagingen. Met name op het gebied van aangepaste woonvormen en carrièremogelijkheden voor mensen met een dubbele diagnose werden regionale verschillen en openstaande

behoeften vastgesteld. Daarom werd door de Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben een innovatief woonproject ontworpen dat in de volgende jaren in de Duitstalige Gemeenschap van België (DG) zal worden uitgevoerd. Daarnaast wordt in het DG ook een project voor inclusieve werkgelegenheid gepland om mensen met een dubbele diagnose een betere participatie en zinvolle en adequate carrièreperspectieven te bieden.

INZICHTEN VAN HET GRENSOVERSCHRIJDEND WERK

Lessen uit het grensoverschrijdende werk - verbeteringen, open behoeften en perspectieven voor mensen met een dubbele diagnose in de Euro-Maas-Rijn regio

De zorgsituatie in de demografisch zeer kleine Duitstalige gemeenschap van België vraagt vaak al om bovenregionale en grensoverschrijdende ondersteuning van mensen met een dubbele diagnose. In het geval van een intramurale behandeling bijvoorbeeld, moeten ze vaak worden ondergebracht in instellingen in het buitenland vanwege het gebrek aan aangepaste lokale diensten. Een centraal element in het MOBI-project was daarom een betere netwerkvorming en gecoördineerde samenwerking tussen de gebieden van de gehandicaptenzorg, psychiatrie en speciaal onderwijs/gezondheidszorg in de EMR.

Bereikte verbeteringen

In de loop van het project werden waardevolle regionale en supraregionale netwerken opgericht in de begeleiding

INTERREG V-A EMR PROJEKT « MOBI » – Eindevaluatie

van mensen met een dubbele diagnose. In België bijvoorbeeld is de samenwerking tussen Frans- en Duitstalige diensten sterk verbeterd, vooral in de begeleiding van getroffen personen in grensgemeenschappen. De regio's Aken, Düren, Euskirchen en Keulen waren ook in staat om beter te netwerken en dus te verwijzen naar geschikte regionale diensten wanneer dat nodig is. De mobiele teams van het MOBI-project konden ook in zeer complexe gevallen eenvoudig gebruik maken van de expertise van de andere partners. Ten slotte werden ook de eerste stappen gezet in het leggen van contacten met psychiatrische instellingen in het Duits-Belgische grensgebied om de huisvesting van Duitstalige Belgen in het buitenland te vereenvoudigen.

Nog steeds bestaande lacunes in het aanbod

Hoewel het MOBI-project al enkele stappen heeft gezet in de richting van een beter netwerk van diensten in de EMR, konden andere hindernissen niet worden overwonnen. Vooral op het platteland is er een groot gebrek aan

geschikte huisvesting en werkgelegenheid voor mensen met een dubbele diagnose. Er is ook nog steeds behoefte aan laagdrempelige ambulante hulpdiensten die zijn afgestemd op de individuele behoeften van de getroffen personen en hun familieleden. Om deze reden wordt er vooral in België helaas nog steeds veelvuldig verwezen naar intramurale behandelingen. Voor Duitstalige Belgen maken de onlangs van kracht geworden ziektekostenverzekeringsovereenkomsten het moeilijker om toegelaten te worden tot gespecialiseerde klinieken in de Duitse grensstreek.

Daarnaast werden ook knelpunten in het aanbod geïdentificeerd op het gebied van kinder- en jeugdzorg. Er is een bijzonder gebrek aan geschikte diensten op het gebied van preventiegerichte ondersteuning voor gezinnen met kinderen met een handicap en bij de integratie van kinderen met een dubbele diagnose in schoolvoorzieningen. In Duitsland zijn er problemen met het verduidelijken van de verantwoordelijkheid van de kostendrager (bijv. jeugd- of inburgeringshulp) voor kinderen met een dubbele diagnose. Vooral tijdens de overgang naar de volwassenheid lopen jongeren het risico niet de juiste ondersteuning te krijgen door het veranderen van verantwoordelijkheden.

Toekomstvisie

Er is een paradigmaverschuiving nodig om de zorg voor mensen met een dubbele diagnose op de lange termijn te de-institutionaliseren en hen in staat te stellen individueel en dicht bij huis te worden ondersteund. Het zijn niet de cliënten die hun behoeften moeten aanpassen aan het

gezondheidszorgstelsel, maar er moet binnen het hulpstelsel een flexibel aanbod bestaan om passende hulp te bieden aan de individuele behoeften van mensen met een dubbele diagnose.

Ook op het niveau van de voorzieningen in de gehandicapten-/psychiatrische sector en de onderwijsinstellingen is er ruimte voor verbetering. De bovengenoemde paradigmaverschuiving heeft ook op veel plaatsen in dit gebied nog niet plaatsgevonden. Om de zorg voor mensen met een dubbele diagnose te waarborgen, moeten er bindende samenwerkingsovereenkomsten met gespecialiseerde klinieken worden gesloten, zodat de getroffen personen in crisissituaties snel en op maat gesneden hulp kunnen krijgen. Lokale netwerken zouden, net als bij MOBI, een directory met dubbele diagnose-specifieke diensten kunnen opzetten en deze ter beschikking stellen van de getroffen personen en hun families. Het onderwerp dubbele diagnose moet ook worden opgenomen in de curricula van relevante beroepsopleidingen (bijv. van psychologen/psychotherapeuten, psychiaters en maatschappelijk werkers) en er moeten meer specifieke bijscholingscursussen voor gespecialiseerd personeel worden gecreëerd.

Het gezondheidsstelsel, de bijstand aan gehandicapten en de psychiatrie moeten zich verder ontwikkelen om een transdisciplinaire en in een netwerk opgenomen samenwerking op bindende basis tot stand te brengen. Personen met een dubbele diagnose moeten de permanente mogelijkheid hebben om gebruik te maken van laagdrempelige en systeemoverschrijdende counseling. Wat het beheer van de dossiers betreft, moeten de nodige ondersteunende diensten worden gecoördineerd met betrekking tot de individuele behoeften van de persoon. Hier is sociaal be-

leid nodig om de voorwaarden in de sociale uitkeringsstelsels aan te passen aan de behoeften van mensen met een handicap en in het bijzonder aan dubbele diagnoses. Dit vereist ook dat de uitvoering van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap krachtvoller wordt aangepakt.

Ten slotte zouden toekomstige projecten op Europees niveau kunnen werken aan het ontwikkelen en vrij beschikbaar stellen van praktische methoden voor het begeleiden van mensen met een dubbele diagnose. Bijzonder nuttig zouden bijvoorbeeld gestandaardiseerde anamnesevragenlijsten, methoden ter ondersteuning van reguliere medicatie en instrumenten ter verbetering van het clientgericht werken en de multidisciplinaire communicatie tussen de diensten zijn (zoals in sommige gevallen binnen het project is gebeurd). Ook de vertaling van beroemde methoden zou nuttig zijn, aangezien deze meestal slechts in één taal beschikbaar zijn. De verdere ontwikkeling en vertaling van vrij toegankelijke methoden zou een belangrijke stap zijn in de richting van het uniform werken volgens gemeenschappelijke professionele normen.

INTERREG V-A EMR PROJECT « MOBI » – Eindevaluatie

Partners van het MOBI-project

Contactpersonen

- Agence pour une Vie de Qualité:
Olivier Luyckx; olivier.luyckx@aviq.be
- Diakonie Michaelshoven: Christine Schneider;
c.schneider@diakonie-michaelshoven.de
- geg euregio GmbH als Tochter der Katharina Kasper
ViaNobis GmbH:
Sven Werny; s.werny@geg-euregio.de
- PXL Hogeschool:
Erwin Vanroye; erwin.vanroye@pxl.be
- Zentrum für Förderpädagogik:
Dirk Schleih; dirk.schleih@zfp.be
- Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben:
yeshe.leyens@selbstbestimmt.be

Afdruk

Uitgever / Verantwoordelijke
Partners van het MOBI-project

Fotocredits:

titel: © Katharina Kasper ViaNobis GmbH, zijde 2: © Olesia Biklei/Fotolia, zijde 4: © Woodapple/Fotolia, zijde 5: © REDPIXEL/Adobe, zijde 6: © Olesia Biklei/Fotolia, zijde 7: © Andrey Popov/Fotolia